

Да събереш всичката красота на света в едно платно

Кръглите годишнини на приятелите ни са често повод да погледнем ретроспективно живота на близките за нас хора и самите ние да се огледаме в криволическите пътеки на съдбата, за да открием знайни и незнайни факти от дългия им и разноцветен житейски опит. Елена Радичева е певица, художничка и артистка. Тя е и любяща, раздаваща се и обожавана от внуците си баба, която наскоро стана на 80 години. Винаги елегантна, усмихната и сякаш неподвластна на времето Елен, както я наричат повечето ѝ приятели, е обаятелната дама на българската общност в Прага. Артистичният ѝ дом, изпълнен с морските ѝ пейзажи, носи уханието на български рози и аромата на родната ни кухня. Макар да живее в чешката столица повече от половин век, тя е останала българка не само по паспорт, но и в сърцето, и в душата си.

Елена Радичева на своя изложба в Прага

Г-жо Радичева, Бургас, София и Прага са градовете в живота Ви. Родните корени обаче са тези, които ни окрилят. От какво семейство произхождате?

Произхождам от артистично семейство. Чичо ми Радич Радичев беше сценограф на Народния театър и директор на театрите в Шумен, Плевен, Габрово и Монтана.

Леля ми, Лиляна Радичева, беше актриса във Варненския драматичен театър, а майка ми имаше самодейна театрална труппа. Баща ми знаеше операта „Тоска“ наизуст и често си я пееше, макар че беше завършил Генералшабната академия. Живеехме в Бургас, но след 1944 г. се преместихме в София. Още на

17-годишна възраст, като ученичка в Първа девическа гимназия, дирижирах самодейния хор на банката и спечелихме първа награда в хоров конкурс. Тогава ходех на уроци по дирижиране при Светослав Обретенов. Пеене ми преподаваше г-жа Баталова. Именно тя ме насочи да кандидатствам в Консерваторията. Явих се и ме приеха.

Декан на теоретичния факултет в Консерваторията тогава беше Парашкев Хаджиев, който се влюби в моята приятелка Маргарита и много ни помагаше. Той ме насочи да се прехвърля да уча пеене при Георги Златев-Черкин. Пеех и в Академичния хор на Консерваторията, с който пътувахме в страната и в чужбина.

Как попаднахте в Прага?

След като завърших, се омъжих за д-р Янакиев, моята първа любов. Дойдохме в Прага, защото той беше декан в Юридическия факултет на Карловия университет. Тогава се явих на конкурс в музикалния архив на филмовото студио „Барандов“ и понеже на смелия му помага съдбата, ме приеха и работех там 15 месеца. По това време посланик в Прага стана Геро Грозев, приятел на баща ми, който ме взе на работа в Посолството. През 1964 г. се явих на конкурс в хора на Народния театър, който издържах успешно. Година по-късно получих и постоянен договор. После се прехвърлих в Сметановия театър. Продължавах да се усъвършенствам – ходех на уроци по пеене в Прага. Във Виена учех репертоар с пианиста Георги Азманов и дори имах концерт в престижната Шубертова зала.

По време на събитията през август 1968 г. бях във Виена и минах пеш границата през Гмюнд, за да дойда за началото на сезона. В операта обаче ми казаха, че моето присъствие е нежелателно, защото съм била окупант. Макар и трудно, преодолях този период със собствени усилия.

Имаше ли други българи в Народния театър?

Само Владимир Воденичаров, който първо е бил хорист, но след специализацията си в Италия, е станал солист в Народния театър. Той цели 18 години беше председател на Профсъюзите. Воденичаров беше съвършен

мъж и приличаше на филмова звезда. Беше много галантен, шармантен, интелигентен и елегантен. За нас казваха: „По Воденичаров и Елен се ръководи модата в театъра“.

Поддържахте ли контакти с българската общност по онова време? Как функционираше Българският клуб?

В клуба ме покани Йордан Балуров, който беше голям патриот и поклонник на хубавите жени. Даваше ми книги и списания. Отначало ми беше интересно и ходех след репетиции на „Америцка“. Но там не се развиваше почти никаква културна дейност, а се ядяха главно кебапчета. Що се отнася до финансовите машинации, извършвани в Българския клуб на „Америцка“, трудно можех като човек на изкуството да остана в Управителния им съвет и да подписвам фактури.

Какво Ви е дала България и с какво Ви е обогатила Чехия? Как носите в сърцето си двете държави?

Може и да звучи идеалистично, но само хубави неща си спомням за България. Спомням си прасковените градини в Приморско, спомням си морето, Академията, срещите с прекрасни хора – Панчо Владигеров, Парашкев Хаджиев, Светослав Обретенов. България ми е дала душевната храна, за да мога да се развивам, да имам инвенция. Това ме поддържа цял живот. Чехия ми даде голямо разнообразие, много пътувания, свързани с оперни фестивали и концерти. Седем години съм била на турнета с Виенската оперета. По време на социализма, като българска гражданка, пътувах безпроблемно до Австрия. Бях често във Виена при пианиста Георги Азманов и в Залцбург – при оперния певец Борис Рубашкин, които ми бяха като братя.

Вашето хоби е рисуването. Кога започнахте да рисувате?

Рисувах от деветгодишна. Графични техники ме учеше един от големите ни графици Павел Вълков, известен като Маестрото на акватинтата, който беше приятел на баща ми.

Рисуването е реализирано на личността, защото в хора на операта си малко анонимен, а рисуването те издига на друго ниво, кара те да чувстваш своята индивидуалност и да я изразяваш.

Рисуването е и бягство от действителността.

Оставаш със своите мечти, чувства, емоции, държиш палитрата и се мъчиш да събереш всичката красота на света в едно платно. На мен явно ми е липсвала реализация и лична изява, а човек иска да остави нещо след себе си – една следа в безкрайността.

Участвала съм в 11 изложби в Прага и в много други в цяла Чехия, Австрия, Германия и Швейцария.

Приятелите Ви предимно българи ли са или са чехи?

Най-голямата трагедия е, че в Прага не можеш да си намериш приятел за цял живот от българите. Тук съм 55 г. и не съм имала приятел от нашите сънародници, който по някакъв начин да не ме нарани, обиди, използва или да не ме ревнува. Явно се променя манталитетът на българите в чужбина. Като дойдат в чужда страна започват да се борят, за да се закрепят, и другите сякаш престават да ги интересуват. Чехите са по-ценни приятели. Може би, защото вече имат материална база тук и им остава повече време за приятелите. А ние, като се борим и решаваме екзистенциални проблеми, нямаме време да се раздаваме. Българите тук много са ме разочаровали и са ограбили чувствата ми. Не знам как съм могла да преодолее техните предателства.

Какво е за Вас семейството?

Ако не бяха внуците ми, нямаше вече да съм тук. След като изгубих дъщеря си, единственото нещо, което ме крепи, са внуците ми Роберт, Давид,

Елена Радичева на предколеден базар в Българското посолство

Адриана и Мария, правнуците ми Никол и Войтех, както и синът ми Теодор.

Мъжете във Вашия живот?

Мъжете са моята ахилесова пета и не искам да говоря за тях. Нищо, което да ме вдъхнови и да ме окрили, не ми се е случвало. Моята самарянска душа привлича явно слабите мъже, които търсят да намерят в мен опора, енергия, сила и магнетизъм. Но по-добре късно, отколкото никога. Намерих човек, който също е свързан с музиката, макар да е електроинженер. Той прави електронните устройства на органите в много църкви в Чехия. Неговото благородство и толерантността му ми дадоха възможност да се чувствам свободна да пътувам и пея по цяла Европа с най-известни оркестри и диригенти. Казва се Владимир и вече 32 г. живея с него.

Какво е щастието за Вас?

Най-щастливият момент е като се отвори завесата и се пренесеш в друг свят, светът, който ти е дал всичко.

Мария Захариева

ЕЛЕНА РАДИЧЕВА

е родена на 22 юли 1932 г. в Бургас. Баща ѝ, Тодор Радичев, е началник щаб на Военновъздушните сили на България. Майка ѝ – Мария Радичева, се занимава с театрална самодейност. Елена завършва основно училище в Бургас, Първа девическа гимназия в София и Теоретичния отдел на Българската държавна консерватория. От 1959 г. живее в Прага. Първоначално работи в архива на Филмово студио „Барандов“, а по-късно – в Посолството на България в Прага. От 1964 г. пее в хора на Народния театър в Прага, а по-късно – в Сметановия театър (Държавната опера). Елена Радичева има две деца, четирима внуци и двама правнуци.